

Nuori saksan maisteri neljäkymmentä vuotta sitten

Teologisen tiedekunnan kirjastossa ilmaantui näköpiiriini nelisenkymmentä vuotta sitten germaanista filologiaa opiskellut Liisa Rantanen, joka vuoden 1967 aikana valmistui filosofian kandidaatiksi. Kirjasto tarvitsi tuolloin tilapäistä amanuenssia. Kirjastonhoitajan lisäksi kirjastossa oli näet jo muutaman vuoden ajan ollut osa-aikainen avustaja ja hänen lisäkseen myös kaksi niin sanottua virastotyöntekijää. Jonkin aikaa Liisa Rantanen oli tilapäisemmällä kuin tilapäisen amanuenssin kiinnityksellä, ja muistini mukaan hän alkoi vähitellen huolestua tulevaisuudestaan, kun pysyvämmästä määräyksestä ei kuulunut mitään. Hienovaraisen ja jopa varovaisenkin tapansa mukaan hän ei myöhempien ammattiyhdistysaktivistien lailla ryhtynyt peräämään oikeuksiaan, mutta lähetti kuitenkin kohteliaan kirjeen, jossa antoi suurin piirtein ymmärtää, että ennen kurki kuolee kuin suo sulaa. En muista enää miksi määräys viipyi, mutta lopulta se kuitenkin saatiin ja Liisan kiinnitys kirjastoon varmistui. Kirjasto sai palvelukseensa kaksikymmentäviisivuotiaan, työelleen antautuneen saksankielen maisterin, eikä tätä kiinnitystä ole jälkeen päin tarvinnut katua.

Näin jälkikäteen on ehkä kiinnostavaa kysyä, millaiseen työympäristöön Liisa Rantanen eli myöhempi Rajamäki oikein tuli? Kooltaan kirjasto ei ollut vallan valtava. Yliopiston päärakennuksen uuden puolen ylimmässä kerroksessa, kattoikkunoiden alla psykologian laitoksen naapurissa, oli varsinaisesti yksi lukusali, jonka seinähyllyillä pääosa kokoelmista sijaitsi. Lisäksi oli seminaarisali, joka samalla sai toimia aikakauslehtisalina. Myöhemmässä vaiheessa myös tiedekunnan istuntosali saatiin kirjastokäyttöön. Kirjastonhoitajalla ja tilapäisellä amanuenssilla oli pieni yhteinen työhuone, johon juuri ja juuri mahtui kaksi työpöytää vastakkain ja jonka kattoikkunan alla ei ulkomaailmasta ollut oikeastaan muuta havaintoa kuin ero yön ja päivän välillä, talvella ei aina sitäkään.

Kirjaston lisäksi tiedekunnassa oli pari laitosta, joilla oli omat kirjastonsa. Muutamalla professorilla oli oma työhuone tiedekunnan yhteisen käytävän varrella, mutta enimmäkseen professorit työskentelivät kotonaan. Se olikin epäilemättä viisainta, sillä käytävän varrella päivystävät eteisvahtimestarit eivät välittäneet professorien virallisista vastaanottoajoista. Heistä etenkin neiti **Iida Jokela** oli aina opiskelijoiden puolella. Jos professori sattui olemaan paikalla, kun opiskelija tiedusteli asiaa vahtimestarilta, neiti Jokela - joksi tätä jo varttunutta naishenkilöä aina kutsuttiin - vastasi auliisti: Kyllä, kyllä professori on paikalla. Ja samalla hän avasi oven professorin työhuoneeseen!

Liisa Rajamäki ja Iida Jokela kirjastonhoitajan huoneessa. Kuva: Teologisen tiedekunnan kirjaston 100-vuotisjuhlamateriaalit.

Kirjaston varsinainen henkilökunta oli pieni. Kirjastonhoitajan ja tilapäisen amanuenssin lisäksi olin saanut hankituksi työllisyysvaroin kaksi niin sanottua virastotyöntekijää, jotka vähitellen kouliintuivat erilaisiin kirjastoteknisiin tehtäviin. Heistä muistan erityisesti **Vilho Sorvarin**, joka oikeastaan oli kirjailija. Leipä ei kuitenkaan irronnut kirjoittamalla, vaikka Fennica-tietokannasta muutaman hänen kirjoittamansa kirjan löytääkin. Hän oli sitä mieltä, että hänen kirjallinen uransa oli kompastunut Mika Waltariin. Sinuhe oli jättänyt varjoonsa hänen viitisen vuotta myöhemmin ilmestyneen romaaninsa joka käsitteli Hammurabia, siitäkin huolimatta että kirja oli saanut varsin hyvät arvostelut. Toimittuaan mm. opettajana ja erilaisissa muissa tehtävissä hän sai lopulta kiinnityksen kirjastoon, missä hän näytti viihtyvän erinomaisesti. Myös meillä oli täysi syy olla tyytyväisiä. Hän oli ahkera ja tehtävissään tunnollinen ja hänestä kehittyi nopeasti hyvä luettelointsija. Työssä häntä auttoi myös hänen hyvä yleissivistyksensä. Toisena virastotyöntekijänä oli **Paul Ravander**, jonka yhtenä vahvuutena oli hänen äidinkielensä ruotsi.

Kevätkahveilla kirjastossa. Vasemmalla Raili Pentti, Paul Ravander, Liisa Martti- ja Erkki-poikiensa kanssa sekä Kaarlo Kalliala. Kuva: Kaisa Sinikaran arkisto.

Kirjastojen osallistuminen opetukseen on myöhempinä vuosina ollut ajankohtainen aihe moneenkin kertaan, jopa jatkuvasti. Esimerkiksi LIBER valitsi vuoden 1997 yleiskokouksensa aiheeksi teeman ”The Teaching Library”. Yliopiston päärakennuksen vintillä yritimme, suuren maailman trendeistä tietämättöminä, osallistua parhaamme mukaan sekä opetukseen että hankittavan kirjallisuuden valintaan niin, että kirjasto olisi parhaalla mahdollisella tavalla palvellut tiedekunnan opetusta ja tutkimusta. Monien opettajien kanssa kehittyi läheinen yhteistyö, mistä palkintona heidän intressialueensa saivat keskimääräistä paremman osuuden vuotuisista kirjahanoinnoista.

Vaikka olinkin opiskellut teologiaa muutaman vuoden toiveenani oli saada kirjaston oma sisältöasiantuntemus vakavammalle pohjalle. Uusien kirjastovirkojen saaminen oli kuitenkin kiven alla, mutta yliopistolla ryhdyttiin 1960-luvun jälkipuoliskolla vahvistamaan opetushenkilökunnan osuutta. Tiedekuntiin esimerkiksi perustettiin niin sanottuja laitoksia, joista monet olivat pitkään eräänlaisia pöytälaatikkoyrityksiä. Niiden etuna oli kuitenkin se, että laitosten muodolliset esimiehet saivat itselleen assistentin ja joskus jopa sihteerin. Maassa maan tavalla eli *così fan tutte*. Mielestäni tiedekuntakirjastokin ansaitsi assistentin! Kun siihen tarvittava raha ei ollut poissa tiedekunnan taskusta, pikemminkin päin vastoin, sain tiedekunnan dekaanin ajamaan asiaa ja viemään sen myönteiseen päätökseen. Kirjastolla on sen ansiosta ollut vuoden 1968 alusta lähtien opetushenkilökuntaan kuuluva assistentti. Lieneekö kirjasto viettänyt jo kaksikymmenvuotispäiviä? Ensimmäisenä assistenttina toimi pastori ja sittemmin professori **Juha Vermasvuori**. Hänen seuraajistaan voidaan mainita vaikkapa **Eero Huovinen**, professori ja sittemmin piispa. Ei aivan hullumpi valikoima! Missään muussa tiedekuntakirjastossa ei vastaavaa ratkaisua liene toteutettu.

Vuosi assistentin palkkauksen jälkeen kirjastossa täytettiin myös ensimmäinen

uusi vakinainen virka, nuoremman alikirjastonhoitajan ap toimi, joka perustettiin syyskuun alusta 1969. Toimeen nimitettiin itseoikeutetusti Liisa Rantanen. Hänen tehtävänsä olivat kuitenkin sitä ennen ehtineet jo muuttua, sillä hän joutui 1.10.1969 lähtien toimimaan lähes viiden vuoden ajan vt. kirjastonhoitajana. Tiemme tiedekuntakirjastossa erosivat tuolloin emmekä sen jälkeen ole työskennelleet yliopistolla samassa laitoksessa. Vuosikymmenet ovat pikemminkin erottaneet kuin yhdistäneet meitä. Aikojen kuluessa olen tietenkin tullut tekemisiin Liisan kanssa monet monituiset kerrat, tavallisesti aina kokouksissa. Mutta silloin hän on ollut aina oman varsinaisen työympäristönsä ulkopuolella. Ja koska kokouksissa ei yleensä ole käsitelty operatiivista kirjastotoimintaa, kuvani hänen päivittäisestä toiminnastaan tiedekuntakirjastossa on jäänyt etäiseksi.

Syy teittemme eroamiseen oli se, että oma ammatillinen elämäni sai käänteen, johon en ollut osannut varautua. Yliopiston kirjaston ulkomaisen osaston päällikkö tri **Karl-Erik Henriksson** oli saanut nimityksen Turun yliopiston kirjaston ylikirjastonhoitajaksi, mitä virkaa hän ei ennenaikaisen kuolemansa takia kuitenkaan ehtinyt ottaa vastaan. Helsingin yliopiston kirjasto tarvitsi hänelle seuraajan ja minua ryhdyttiin tiedustelemaan ensin ainakin viran väliaikaiseksi hoitajaksi. Tällainen ajatus ei ollut käynyt mielessäni. Olin asettautunut elämään tiedekuntakirjastossa ja ryhtynyt harrastamaan viranhoidon ohella sekä opiskelua että kirjoittamista. Olin mm. suostunut aikakauslehti Suomalaisen Suomen (nyk. Kanava) toimitussihteeriksi. Lisäksi minulta puuttui muodollinen kirjastotutkinto. Kun vuonna 1962 sain nimityksen tiedekuntakirjastonhoitajaksi, kirjastoalan korkeimmat helsinkiläiset edustajat kävivät opetusministeriössä esittämässä sen johdosta protestinsa. Tosin työpanokseni kelpasi heille mainiosti senkin jälkeen, mm. lukuisten toimikuntien sihteerin tehtävissä.

En siis ollut lainkaan suuntautunut tavoittelemaan yliopiston kirjaston korkeimpia johtotehtäviä enkä katsonut edes kykeneväni niihin. Lisäksi katsoin olevani vielä aivan liian nuori. Mutta hätä ei näytä lukevan lakia. Ylikirjastonhoitaja **Jorma Vallinkoskella** ei ilmeisesti ollut parempaakaan valttikorttia kädessään, minkä takia hän jatkoi suostuttelua, kunnes minun oli pakko lupautua hoitamaan Henrikssonin viran sijaisuutta. Mutta se tiesi menoa. Jouduin suorittamaan pika pikaa kirjaston amanuenssitutkinnon, mikä sinänsä ei runsaan kymmenen vuoden kirjastokokemuksella ollut enää mitenkään vaikeata. Työteliämpää oli suorittaa lisensiaatin tutkinto professori Eino Jutikkalalle. Mutta sekin onnistui, vaikka läheskään kaikkien tämän päivän tohtorintutkintojen vaatimustaso ei liene yhtä korkealla. Tuolloin ei yliopisto vielä ansainnut tutkinnoilla rahaa!

Olin siis muodollisesti pätevä, mutta virantäyttöprosessi ei lähtenyt liikkeelle eikä Liisa Rajamäki päässyt eroon väliaikaisen viranhoitajan asemastaan. Hänen hoitamansa virka oli yhä edelleen minun nimissäni. Yliopisto halusi näet uudistaa perusteellisesti kirjaston organisaation ja johtosäännön, ennen kuin johtotason virkoja sai täyttää. Tämän johdosta sain nimityksen osastopäällikön eli kirjastonhoitajan virkaan vasta vuona 1974. Toivon, ettei tämä pitkä viivytyks aiheuttanut Liisalle henkisiä ongelmia, ei ainakaan sellaisia jotka olisivat pysyvää lajia.

Itse asiassa kaipasin usean vuoden ajan takaisin tiedekuntakirjastoon, keskelle elävää yliopistoelämää. Jotenkin tuntuu yhä edelleen siltä, että se on ollut ainoa työ, jonka olen myös omasta mielestäni hallinnut. Yliopiston kirjastossa olin etäällä yliopiston jokapäiväisestä toiminnasta, kokonaan toisenlaisten kysymysten ja suoranaisten ongelmien parissa. Elämänmuutoksesta kävi sekini, että vanhat ystäväni, etten sanoisi kaverini, käänsivät minulle kirjaimellisesti selkänsä sen jälkeen, kun olin joutunut heidän esimiehekseen. Vaikka toiminta tiedekunnan keskuudessakaan ei aina ollut pelkkää auvoa, muistelen noita vuosia suurella lämmöllä. Uskon myös, että Liisa ja minä olisimme sopineet hyvin yhteen ja muodostaneet sopuisan työparin, ainakin mikäli se olisi Liisasta riippunut.

Kun Liisa nyt täysin palvelleena siirtyy niin sanottuun kolmanteen elämään, toivotan hänelle antoisaa aikaa harrastusten parissa sekä kiitän lämpimästi ystävydestä ja yhteisistä vuosistamme.

Teksti:
Esko Häkli

Kuvat:
Kaisa Sinikaran arkisto
Teologisen tiedekunnan kirjaston 100-vuotisjuhlamateriaalit